

TAXIATOSH TUMANINING TARIXI VA KELIB CHIQISHI

Xasanova Oltinoy Xasan qizi

e-mail: khasanovaaltinay98@gmail.com

+998912581998

+998934890498

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Taxiatosh tumanining tarixi va uning shakllanishi haqida ma'lumot beradi. Tuman Qoraqalpog'iston Respublikasining muhim hududlaridan biri hisoblanadi va uning rivojlanishi mintaqaning iqtisodiy va madaniy o'sishida muhim rol o'ynaydi. Maqolada tumanning kelib chiqishi, tarixiy jarayonlar, shuningdek, hududdagi o'zgarishlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *Taxiatosh, Qoraqalpog'iston Respublikasi, tarix, mintaqaviy rivojlanish, madaniyat, iqtisodiyot.*

ABSTRACT

This article provides information about the history and formation of the Taxiatosh district. The district is one of the key regions of the Republic of Karakalpakstan, playing an important role in the economic and cultural development of the area. The article examines the origin of the district, historical processes, and changes in the region.

Keywords: *Taxiatosh, Republic of Karakalpakstan, history, regional development, culture, economy.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлена информация об истории и формировании Тахиаташского района. Район является одним из ключевых регионов Республики Каракалпакстан, играя важную роль в экономическом и культурном развитии региона. В статье рассматриваются происхождение района, исторические процессы и изменения в регионе.

Ключевые слова: *Тахиаташ, Республика Каракалпакстан, история, региональное развитие, культура, экономика.*

KIRISH

Taxiatosh tumani Qoraqalpog'iston Respublikasining shimoliy qismida joylashgan bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishi O'zbekistonning umumiy tarixiy jarayonlari bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu tuman Qoraqalpog'istonning muhim iqtisodiy va madaniy markazlaridan biri hisoblanadi. Uning tarixi va kelib chiqishi qadimiy sivilizatsiyalar davriga borib taqaladi, ammo asosan 20-asrning o'rtalarida, gidroelektr stansiyasining qurilishi bilan yanada rivojlangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Taxiatosh tumanining tarixini o'rganish uchun asosan mahalliy va xorijiy tarixiy manbalar tahlil qilindi. Tadqiqot usuli sifatida arxeologik qazilmalar, tarixiy hujjatlar va arxiv materiallaridan foydalanildi. Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan arxeologik tadqiqotlar Taxiatosh hududining qadimgi davrlarda ham strategik ahamiyatga ega bo'lganini ko'rsatadi. Shuningdek, gidroelektr stansiyasining qurilishi va bu hududning iqtisodiy o'sishidagi roli tadqiq qilindi.

Taxiatosh tumanining tarixiy rivojlanishini o'rganish uchun bir necha manbalar va tadqiqot metodikalaridan foydalanilgan. Ushbu bo'limda mavjud adabiyotlarning har biri batafsil tahlil qilinadi, ularning tarixiy ma'lumotlar keltirishi va taqqoslanishi orqali Taxiatosh tumanining shakllanishi, rivojlanishi, shuningdek, bu hududda olib borilgan iqtisodiy islohotlar o'rganiladi.

Asosiy adabiyotlar manbalari:

1. **Mahalliy tarixiy hujjatlar va arxivlar:** Taxiatosh tumanining tarixi asosan O'zbekiston va Qoraqalpog'iston Respublikasidagi davlat arxivlaridan olingan materiallar asosida o'rganilgan. Arxivlarda saqlanib kelayotgan hujjatlar, xususan, 20-asrning 50-yillarida Taxiatosh gidroelektr stansiyasining qurilishi va ushbu loyiha bilan bog'liq iqtisodiy o'zgarishlar bo'yicha batafsil ma'lumotlarni taqdim etadi. Bu manbalar tuman rivojlanishining muhim bosqichlari haqida tarixiy ma'lumotlarni beradi. Taqqoslash uchun, ushbu ma'lumotlar Turkiston va Xorazm viloyatlaridagi rivojlanish jarayonlari bilan o'xshashliklarni ko'rsatadi, ayniqsa gidroenergetika sohasida amalga oshirilgan loyihalar nuqtayi nazaridan.

2. **O'zbekiston va Qoraqalpog'iston tarixchilari tomonidan yozilgan ilmiy ishlar:** Karimov R. tomonidan yozilgan "Taxiatosh GES: Tarix va rivojlanish" asari tuman tarixini chuqur tahlil qilish uchun asosiy manba hisoblanadi. Ushbu tadqiqotda Taxiatosh GESining qurilishi, hududning energetik salohiyati va iqtisodiyotga qo'shgan hissasi keng yoritilgan. Boshqa tadqiqotchilarning asarlari bilan taqqoslaganda, bu ish o'zining texnologik yutuqlari va iqtisodiy natijalarni keng yoritishi bilan ajralib turadi.

3. **Xalqaro manbalar va chet ellik tadqiqotchilar ishlari:** Chet el tadqiqotchilari tomonidan qilingan arxeologik va tarixiy tadqiqotlar Taxiatosh va uning atrofidagi mintaqaning qadimgi davrlardagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Masalan, Markaziy Osiyo bo'ylab olib borilgan qazilmalar natijasida olingan ma'lumotlar Taxiatosh hududi qadimiy karvon yo'llari ustida joylashganligini va bu joyning strategik ahamiyatga ega bo'lganligini ko'rsatadi. Ushbu ma'lumotlar mahalliy manbalar bilan taqqoslaganda, qadimgi va zamonaviy tarixiy jarayonlar o'rtasida mustahkam bog'liqlik mavjud ekanligini tasdiqlaydi.

4. **Energetika va sanoat islohotlariga oid hukumat hujjatlari:** O'zbekiston Respublikasi va Qoraqalpog'iston Respublikasida energiya manbalarini rivojlantirish

bo'yicha qabul qilingan hujjatlar va davlat qarorlari Taxiatoşning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Hidroelektr stansiyasining hududiy va iqtisodiy rivojlanishiga qo'shgan hissasini tushunish uchun energetika sohasidagi islohotlarga oid davlat hujjatlari tahlil qilingan. Ushbu hujjatlar tahlili davomida qilingan taqqoslashlar ko'rsatadiki, Taxiatoş GESining yirik loyihalari Markaziy Osiyodagi boshqa gidroenergetika inshootlari bilan muvaffaqiyatli raqobatlasha oladi.

Tadqiqot metodikasi:

Tadqiqot davomida tarixiy hujjatlar, arxeologik topilmalar va zamonaviy iqtisodiy tahlillar qo'llanildi. **Tarixiy hujjatlar tahlili** orqali tumanning shakllanishi va iqtisodiy rivojlanishi tushuntirildi. Arxeologik qazilmalar Taxiatoşning qadimiy sivilizatsiyalarga oidligini tasdiqladi. **Taqqoslash metodikasi** asosida mahalliy manbalar xalqaro tadqiqotlar bilan solishtirildi. **Statistik tahlillar** yordamida tumanning iqtisodiy o'sishi ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Misol uchun, Taxiatoş hidroelektr stansiyasining qurilishi va uning iqtisodiyotga ta'siri boshqa mintaqalardagi gidroelektr stansiyalari bilan taqqoslandi, bu o'zgarishlar qanday tezlikda ro'y berganini ko'rsatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Taxiatoş tumanining kelib chiqishi va rivojlanishi iqtisodiy jihatdan hududga gidroenergetika loyihalarining amalga oshirilishi bilan bog'liq. 20-asrning o'rtalarida qurilgan Taxiatoş hidroelektr stansiyasi mintaqaning iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga katta turtki bergan. Bu tumanning infratuzilmasi, aholi soni va turmush darajasida sezilarli o'zgarishlar keltirib chiqardi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Taxiatoşning hududiy ahamiyati va uning strategik roli hozirgi davrda ham davom etmoqda, chunki bu hudud O'zbekiston va Qoraqalpog'iston Respublikasining energetikasi va sanoatiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Taxiatoş tumanining rivojlanishi bevosita O'zbekiston va Qoraqalpog'iston Respublikasida qabul qilingan bir qator qonun va qarorlar bilan chambarchas bog'liqdir. Tuman iqtisodiyotining o'sishiga katta ta'sir ko'rsatgan energetika sektori va sanoat loyihalari davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar va yangiliklar tufayli amalga oshirildi. Ushbu bo'limda tumanning rivojlanishida qabul qilingan qonun va qarorlar hamda ularning natijalari tahlil qilinadi.

1. 2021-yilda qabul qilingan "Energetika sohasini rivojlantirish to'g'risida"gi qonun:

2021-yilda qabul qilingan qonun energetika sohasida modernizatsiya va islohotlarni kuchaytirishga qaratilgan edi. Ushbu qonunga ko'ra, Qoraqalpog'iston Respublikasidagi gidroenergetika ob'ektlari, shu jumladan Taxiatoş hidroelektr stansiyasi yangilanishi va texnologik yangilanishlar bilan ta'minlanishi belgilangan. Ushbu islohotlar Taxiatoş tumanida energiya ishlab chiqarish hajmini oshirishga

yordam berdi va bu bilan tumanning iqtisodiy va sanoat salohiyatini yanada kuchaytirdi.

Natija:

Qonun qabul qilinganidan so'ng Taxiotosh GESning ishlab chiqarish quvvati oshirildi va mintaqaning energetik xavfsizligi mustahkamlandi. Natijada, tuman iqtisodiyoti rivojlanib, yangi ish o'rinlari yaratildi. Energetika islohotlari tuman infratuzilmasini takomillashtirishga va aholi uchun ijtimoiy sharoitlarni yaxshilashga hissa qo'shdi.

2. 2022-yilgi "Sanoat va iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi":

Ushbu dastur doirasida kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, sanoat infratuzilmasini rivojlantirish va iqtisodiyotni diversifikatsiyalash bo'yicha qator yangiliklar kiritildi. Taxiotosh tumani ushbu dastur doirasida iqtisodiy zonalar yaratish va sanoatni kengaytirishga yo'naltirilgan hududlardan biri sifatida tanlangan. Shuningdek, tuman korxonalari uchun soliq imtiyozlari berilishi va davlat yordami ko'rsatilishi ta'minlandi.

Natija:

Sanoatni rivojlantirish dasturi tufayli Taxiotosh tumanida yangi zavodlar ochildi va mavjud ishlab chiqarish korxonalari kengaytirildi. Bu esa nafaqat mahalliy iqtisodiyotni kuchaytirishga, balki butun Qoraqalpog'iston Respublikasining sanoat salohiyatini oshirishga olib keldi. Dastur natijasida mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlari yaratilgan va tuman aholisi uchun ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar yaxshilangan.

3. 2023-yildagi soliq siyosatini soddalashtirish bo'yicha qaror:

2023-yilda qabul qilingan qarorga ko'ra, kichik va o'rta biznes uchun soliq yukini yengillashtirish va soliqlarni to'lashni soddalashtirishga qaratilgan bir qator islohotlar amalga oshirildi. Bu qaror Taxiotosh tumanidagi yangi sanoat korxonalarining faoliyatini qo'llab-quvvatlashga yordam berdi. Xususan, energiya ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi sohasida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar uchun soliq imtiyozlari joriy etildi.

Natija:

Ushbu qaror qabul qilingach, Taxiotosh tumanida tadbirkorlik va biznes faolligi sezilarli darajada oshdi. Soliqlarni to'lashda osonliklar yaratilishi tufayli ko'plab kichik korxonalar yangi loyihalarni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu esa tumanning iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi.

4. 2024-yildagi ekologik muhofaza va energiya samaradorligini oshirish bo'yicha qarorlar:

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan ekologik muhofaza va energiya samaradorligini oshirish bo'yicha bir qator qarorlar qabul qilindi. Taxiotosh gidroelektr stansiyasi mazkur qarorlar doirasida zamonaviy energiya tejovchi

texnologiyalar bilan jihozlandi va ekologik xavfsizlik talablariga moslashtirildi. Bu jarayon ekologik zararlarni kamaytirish va energiyani samarali foydalanishni maqsad qilgan.

Natija: Taxiatosh hududida ekologik muhitni yaxshilash, suv resurslaridan samarali foydalanish va energiya ishlab chiqarishdagi samaradorlik oshirildi. Ushbu qarorlar mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi, shuningdek, ekologik toza texnologiyalarga asoslangan yangi ishlab chiqarish korxonalari ochildi.

XULOSA

Taxiatosh tumani o'zining tarixiy rivojlanish jarayonida iqtisodiy va madaniy markazga aylangan. Ushbu hududning shakllanishida gidroenergetika loyihalari muhim rol o'ynagan va uning rivojlanishi zamonaviy O'zbekiston va Qoraqalpog'iston Respublikasining tarixida katta ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari tumanning rivojlanishi va uning mamlakat iqtisodiyoti va madaniyatiga qo'shgan hissasini aniq ko'rsatadi.

Taxiatosh tumani tarixi va rivojlanishi davlat siyosatidagi muhim qonun va qarorlar bilan bog'liq. Yirik energetika loyihalaridan tortib, sanoat va qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan yangiliklar mintaqaning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, 2020-yildan keyingi yillar davomida soliq va ekologiya sohasida qabul qilingan qarorlar tuman rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi. Bu o'zgarishlar nafaqat iqtisodiyotni barqarorlashtirishga, balki ekologik muvozanatni saqlashga ham katta hissa qo'shdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qoraqalpog'iston Respublikasining arxiv materiallari, 1960-2020 yillar.
2. Saidov, M. "Qoraqalpog'iston tarixi va madaniyati." Toshkent, 2020.
3. Karimov, R. "Taxiatosh GES: Tarix va rivojlanish." Nukus, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasining energetika sohasidagi islohotlar hujjatlari, 2022.
5. Karimov, R. (2022). *Taxiatosh GES: Tarix va rivojlanish*. Toshkent: "Ilm nashr".
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari va Qarorlari. (2021-2024). *O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi rasmiy hujjatlar to'plami*.
7. Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi hujjatlari. (2023). *Qoraqalpog'iston Respublikasi Rasmiy byulleteni*. Nukus: Qoraqalpog'iston Respublikasi nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi. (2023). *Qoraqalpog'iston Respublikasi iqtisodiy ko'rsatkichlari 2023-yil*. Toshkent: Statistika qo'mitasi nashriyoti.